

שותה אותן, ולאחר זמן יפריש התרומה והמעשר, ואמרינן: הוברר הדבר למפרע שאלו הלוגין היו עומדים מתחילה להיות מופרשים, ועליהם הוא שחלה התרומה, **דברי רבי מאיר**.

רב א-כד רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין, ומשום שמא יבקע הנוד של היין ולא יבוא לידי ברירה ונמצא שותה טבלים.⁽¹⁾

הרי למדנו שרבי יהודה חושש למיתה [בקיעת הנוד], ואילו רבי מאיר אינו חושש לכך; ובכך מתיישבת הסתירה בין המשנה והברייתא בענין תרומה אם חוששת למיתה, כי הא רבי מאיר והא רבי יהודה.

והשתא תיקשי: הרי לדעת אביי רבי יהודה הוא החושש למיתה, ואילו רבי מאיר אינו חושש; ואילו לגבי בהמה שעשאה דופן לסוכה, אמר אביי, כי רבי מאיר הוא החושש למיתה, ורבי יהודה אינו חושש!?

ומשנינן: **איפוך** תירוצו של אביי על הסתירה בין המשנה לברייתא בתרומה, וכך אמר:

רבי מאיר חייש למיתה והברייתא כדעתו, ורבי יהודה לא חייש למיתה והמשנה כדעתו; ולא הוה אביי לדין "הלוקח יין", אלא ל"עשאה לבהמה דופן לסוכה" –

דתניא: עשאה לבהמה דופן לסוכה: רבי מאיר פוסל משום דחייש למיתה, ורבי יהודה מכשיר, כי אינו חושש למיתה.

ואכתי תמהינן: **קשיא דרבי מאיר ד"הלוקח יין"** שאינו חושש לבקיעת הנוד, **אדרבי מאיר ד"עשאה לבהמה דופן לסוכה"** דחייש למיתה!?

אמר לך רבי מאיר: מיתה שכיחא, בקיעת הנוד לא שכיחא כי אפשר דמסר ליה לשומר.⁽²⁾

ואכתי תיקשי: **קשיא דרבי יהודה ד"הלוקח יין מבין הכותים"** החושש אפילו לבקיעת הנוד, **אדרבי יהודה ד"עשאה לבהמה דופן לסוכה"** שאינו חושש אפילו למיתה!?

ומשנינן: **טעמא דרבי יהודה גבי "הלוקח יין**

הברירה כל מה שאפשר, משום חשש בקיעת הנוד.

1. הקשו הראשונים: הרי רבי יוסי ורבי שמעון סבירא להו במנחות, כי כותים גרי אריות הן, ואם כן תיפוק ליה שיינם אסור משום "סתם יינם" של עובדי כוכבים!?

והתוספות [כג ב ד"ה דתניא] כתבו: אפשר, דכשגזרו על יינן של נכרים לא גזרו על של כותים, כיון דפרושין מעבודה זרה יותר משאר נכרים, ומחזיקים בתורה שבכתב; וראה עוד שם. והריטב"א כתב: ולרבי יוסי ורבי שמעון בודאי יינם יין נסך, דגויים חשבינן להו, אלא

דהכא בעיקר דינא דברירה או בקיעת הנוד הוא דפליגי; ונפקא מינה אליבא דידהו בלוקח יין מן החשוד בודאי על התרומה ועל המעשרות; וראה עוד שם.

ובערוך לנר הוסיף, כי לפי דברי הריטב"א ניחא לשון הגמרא "הא רבי יהודה דחייש למיתה" ולא אמר "הא רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון" דחיישי למיתה; כי מרבי יוסי ורבי שמעון אין לו ראייה כל כך דחיישי למיתה ממה דאסרי, דיש לומר דהם אסרו מטעם יין נסך.

2. ביאר השפת אמת: אף כי גם בסוכה אפשר דמסר ליה לשומר שאם תמות הבהמה יודיענו,

מבין הכותים" לאו משום דחייש לבקיעת נוד, אלא משום דלית ליה "ברירה", ולא יתברר כשיפריש אחר זמן, שאותן לוגין שהפריש נעשו תרומה מתחילה, ולפיכך אסור לשתות, שמא על לוג אחר חלה התרומה, ונמצא זה שותה תרומה.⁽³⁾

ותמהינן: וכי אטו לא חייש רבי יהודה לבקיעת נוד, והטעם שאסר ב"הלוקח יין מבין הכותים" הוא משום דאין ברירה?!

והא מדקתני סיפא: אמרו לו לרבי מאיר: אי אתה מודה שמא יבקע הנוד ונמצא זה שותה טבלים למפרע, ואמר לחו רבי מאיר: לכשיבקע נתבונן בדבר, כלומר: אין לחוש לזה —

מכלל דחייש רבי יהודה לבקיעת הנוד?!

ומשנינן: התם רבי יהודה הוא דקאמר לרבי

מאיר: לדידי לית לי ברירה, אלא לדידך דיש ברירה, אי אתה מודה דשמא יבקע הנוד?!

אמר ליה: לכשיבקע.⁽⁴⁾

ואכתי תמהינן: וכי אטו לא חייש רבי יהודה למיתה?!

והא תנן: רבי יהודה אומר: אף אשה אחרת מתקינין לו לכהן גדול בערב יום הכפורים שמא תמות אשתו, והתורה אמרה: וכפר — הכהן הגדול ביום הכפורים — בעדו ובעד "ביתו" היא אשתו?!

ומשנינן: הא איתמר עלה: אמר רב הונא בריה דרב יהושע: מעלה עשו בכפרה של יום הכפורים, שחשש בה רבי יהודה למיתה אף כי בעלמא אינו חושש למיתה.

ותמהינן: בין למאן דאמר: טעמו של רבי מאיר הסובר: אין עושים בהמה דופן לסוכה,

4. א. ביארו אחרונים דהכי קאמר: לדעתך — רבי מאיר — שאתה חושש למיתה, אם כן נחוש גם לבקיעת הנוד, אבל אני איני חושש לא למיתה ולא לבקיעת הנוד, ומשום דאין ברירה הוא שאסור.

ב. כתבו התוספות: הא דבעי למימר בשמעתין טעמא דרבי יהודה משום דלית ליה ברירה, אע"ג דקתני בהדיא משום בקיעת הנוד — דכוותיה אשכחן טובא שאין הגמרא חושב עיקר הטעם אותו טעם המפורש במשנה; והביאו כמה דוגמאות לזה.

ג. והנה בקצות החושן [סא ג ד"ה ולפי"ז הא] הקשה: איך אפשר שטעם האוסרים הוא משום בקיעת הנוד, והרי אין זה אלא כשאמר "שאני עתיד להפריש", אבל אמר: שני לוגין יהא תרומה "בתוכו" אין חשש שיבקע הנוד; ואף כשאמר "בתוכו" יכול לשתות ולהשאיר כדי

צריך לחלק בין מסירה לשומר שלא יבקע כלל, לבין הודעה על מקרה שכבר נעשה, כי דילמא לאו אדעתיה.

3. נתבאר על פי רש"י בחולין יד א; וכן הם דברי מהר"י בתוספות ערובין לז ב ד"ה אלא. והאחרונים תמהו על שיטת רש"י: האיך יתכן שיחול תרומה על לוג שלא הפרישו לבסוף, והרי אמר שתחול התרומה על מה "שאני עתיד להפריש"?! וראה עוד בזה במערכה רביעית לרבינו עקיבא איגר.

ויש מפרשים כוונת הגמרא: כי למאן דאמר "אין ברירה", אין התרומה חלה מעיקרא, והרי זה שותה טבל, תוספות שם קודם דברי מהר"י; וכן היא משמעות לשון רש"י שם, ד"ה רבי יוסי אומר.

אלא אמר רב אחא בר יעקב טעם אחר לדבריו של רבי מאיר: קסבר רבי מאיר: כל מחיצה⁽⁶⁾ שעומדת ברוח [על ידי רוח] כגון רוח חיים אינה מחיצה, הואיל ועיקר עמידתה על ידי דבר שאין בו ממש הוא.⁽⁷⁾

איכא דאמרי: אמר רב אחא בר יעקב: קסבר רבי מאיר: כל מחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה מחיצה, ואף רוח חיים לאו בידי אדם הוא, שהרי אין רוח בידו לנפחו

הוא משום שמא תמות הבהמה, ובין למאן דאמר: טעמו הוא משום שמא תברח הבהמה — הרי נמצא כי מדאורייתא מחיצה מעליא היא, ורבנן הוא דגזרו בה —

ואלא מעתה שמדרכנן הוא, לרבי מאיר תטמא בהמה משום גולל — ואלמה תנן: רבי יהודה מטמא משום גולל, ורבי מאיר מטחר?! והרי קולא היא שהקיל שאינה בטילה ונעשית גולל; והואיל ומדרכנן בעלמא הוא, מה טעם יש להקיל בגולל?!⁽⁶⁾

לקבר, אלא ממשנה אלימא ליה לאקשווי; ועוד, משום דבמשנה קתני בהדיא "מטהר" לשון קולא.

6. לא מצינו לרבתינו שיבארו, מה ענין "מחיצה" אצל "גולל"?!¹

7. צריך ביאור: הרי מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה לענין דופן לסוכה ודאי מיירי בבהמה קשורה מלמעלה שאינה יכולה לרבוץ, שאם לא כן למה מכשיר רבי יהודה, והרי יש לחוש שמא תרבוץ; וכיון שכן למה מיקרי מחיצה העומדת ברוח, והרי על ידי החבלים היא עומדת?!²

וראה מהרש"א לעיל כג א ד"ה והא איכא רוחא, שכתב: דלפי טעמו של רב אחא בר יעקב אין להקשות "ודילמא רבעה" משום דיש לומר דמיירי בפיל, שאפילו ירבוץ אין בטילה המחיצה; וכדברי המהרש"א מבואר בביאור הגר"א [שסב ד"ה ובלבד] שכתב, דעל כרחך מיירי בפיל קשור, שאם לא כן יש לחוש לרבי יהודה לשמא ימות ולשמא יברח, ראה שם.

ומבואר מדבריהם, שאפילו פיל שאם ימות לא תיבטל המחיצה מיקרי מחיצה העומדת ברוח, ובשפת אמת כתב על זה, שהטעם צריך עיון קצת.

תרומה מדין ברירה, שאומר: אלו שאני שותה הם חולין ומה שנשאר הוא תרומה [וכמו שהוכיח שם]; ואם כן עדיין יש לו תקנה שיאמר "בתוכו" ולא יאמר "שאני עתיד להפריש", ולמה הם אוסרים?!³

ותירץ: וצריך לומר: דהא דאמרו לרבי מאיר: "שמא יבקע הנוד", היינו על תקנתא דרבי מאיר דאומר: שני לוגין שאני עתיד להפריש, אבל אינהו על כרחך לאו משום הכי אסרי אלא מטעמא דאין ברירה [ולדבריו נוחא דברי הגמרא, וראה עוד שם].⁴

ד. כתב הריטב"א: סוגיא זו מתחלפת עם הסוגיא בגיטין, כי שם מסקנת הגמרא בטעמו של רבי יהודה שהוא משום דחייש לבקיעת הנוד.

והוסיף: כי לפי הסוגיא בגיטין מיתרצת הקושיא "קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה": דהכא לאו משום דלא חייש רבי יהודה למיתת בהמה, אלא דהא אוקימנא פלוגתא בבהמה קשורה דמתחא באשלי, דכי נמי מתה לא בצר שיעור דופן, ואיהו לא חייש לזמנין דמוקים לה בפחות משלשה וכי מתה כווצא ולא אדעתיה.

5. כתב רש"י: הוא הדין דהוה מצי למיפרך מאותה ברייתא בה שנינו לעיל שאין עושיין מחיצה מבהמה, שהרי איתא שם: ולא גולל

[לשון רש"י].⁽⁸⁾

ומפרשינן: מאי בינייהו דשתי הלשונות של רב אחא בר יעקב?

איכא בינייהו דאוקמה לדופן הסוכה בנוד תפוח [סמך הדופן על בלון נפוח] —

שהרי למאן דאמר: מחיצה העומדת ברוח אינה מחיצה, הרי אף זו עומדת ברוח, ופסולה —

ואילו למאן דאמר: מחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה מחיצה —

כד-ב הרי עשויה בידי אדם, כי יש רוח בידו לנפחו.

אמר מר: משום רבי יוסי הגלילי אמרו: אף אין כותבין עליו גיטי נשים.

מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי?

דתניא: כתיב: וכתב לה "ספר" כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו —

אין לי אלא "ספר" [קלף] מנין לרבות כל דבר, כגון לוח עץ ועלה זית שיהא כשר לכתוב עליו את הגט? —

תלמוד לומר: "וכתב לה" מכל מקום, כי היה יכול לומר: ונתן בידה ספר כריתות —

ודרשינן: "וכתב לה" כלל, "ספר" פרט,

"ונתן בידה" חזר וכלל, "כלל ופרט וכלל" אי אתה דן אלא כעין הפרט. וכדמפרש ואזיל [תוספות] —

אם כן, מזה תלמוד לומר "ספר", כלומר: מה בא פרט ד"ספר" למעט?

לומר לך: מזה "ספר" הוא דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל, אף כל דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל הוא דכשר לכתיבת הגט, למעט דבר שיש בו רוח חיים או שהוא אוכל.

ומפרשינן: ורבנן — שאינם דורשים כן, וסוברים: כותבין גט על דבר שיש בו רוח חיים — מה טעמם, והרי מידה היא בתורה: כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, ויש לך למעט מה שאינו כעין ספר?

משום: דאי כתב רחמנא "בספר", באמת יש לפרש כדקאמרת שהכתוב בא לפרט במה כותבים —

אבל השתא דכתיב "ספר" ולא כתיב "בספר", משמע: שברי הגט קרויין ספר, ולספירת [סיפור] דברים בעלמא שיכתוב לה דברי כריתות הוא דאתא קרא, ואין כאן פרט כלל.⁽¹⁾

ומקשינן: ורבנן, שלשיטתם "ספר" לא משמע קלף, הרי שלא אמרה תורה כלל במה יכתוב, וממילא משמע בכל דבר; ואם כן האי "וכתב" מאי דרשי ביה?

8. ביאור לשונו של רש"י הוא, על פי מה שכתבו התוספות בעירובין טו א, כי תל אף שאינו עשוי בידי אדם הוי מחיצה, שלא בא למעט אלא דבר שאינו ראוי להיעשות בידי אדם.

1. הוסיף רש"י לבאר לפי דעת חכמים מה שאמרה תורה "כריתות", דהיינו שיהא דברים שכורתים ומפרידין ביניהן; כלומר: דאילו לרבי